

LUND UNIVERSITY

Maktutredningen: Vågar utredarna ifrågasätta ordningen?

Persson, Anders

Published in:
Helsingborgs Dagblad

1988

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Persson, A. (1988). Maktutredningen: Vågar utredarna ifrågasätta ordningen? *Helsingborgs Dagblad*, (880307).

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

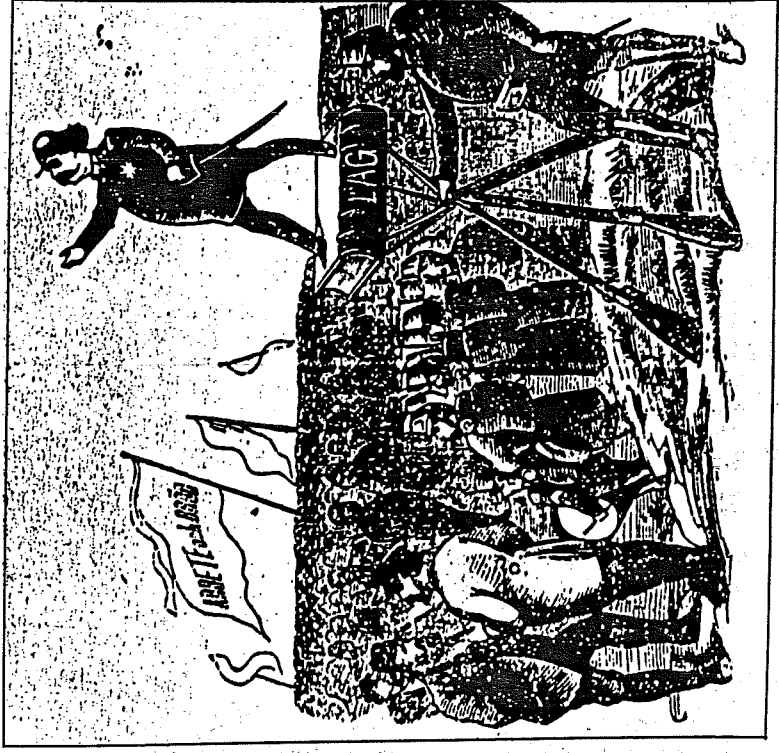
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Vågar utredarna ifrågasätta ordningen?

Den väldiga statliga maktutredningen är igång. I höstas skrev Anders Persson om direktiven, nu finns de två första rapporterna utgivna, Maktbegreppet och Metafoernas makt. Anders Persson har låtit dessa. En stor fråga blir utredarnas motsättning mellan begreppen "frihet och ordning". Bilden: Landsövning Curry Trefenberg, tillsammans med militär talar till de strejkande i Sundsvall 1879. En demonstration av makt, för ordning.

den synliga, utan studerar också den "osynliga" makten. Därmed undviker man det mest rudimentära försvaret för den existerande maktordningen, nämligen att alla är medlösa i det demokratiska, kapitalistiska samhället. Utredarna är medvetna om att maktens legitimitet i detta samhälle baseras på dess osynlighet.

I den andra rapporten är det motsättningen mellan makten som ting respektive som relation, mellan mekaniskt och organiskt maktperspektiv, som sätts i förgrunden.

För de andra kan man fråga sig vilka perspektiv på makt som över huvud taget inte kommer till uttryck i dessa rapporter. Det perspektiv som tydligast bryter med sin frånvaro är det marxistiska, vilket bl a utlögger en helt annan syn på motsättningar. Sociala klasser med olika intressen att reproducera respektive revolutionera det existerande samhället är grundvalen i nämnda perspektiv. Makten, staten, demokratin, ja, allt det som Peterson behandlar säts av marxisterna i detta klassmotsättningsammanhang och utfallet blir också ett helt annat.

Frihet och ordning

Moderna samhällsvetare som önskar förvara den bestående samhällsordningen har ett problem. De måste se upp den naive självständighetsyn som präglade äldre tiders konservatism och samtidigt anlägga ett motsättningsperspektiv som inte resulterar i aningen en konflikt mellan sociala klasser. Motsättningsperspektivet är nödvändigt av fena trovärdighetskäl, men motsättningsarna måste vara möjliga att lösa inom ramen för den bestående ordningen.

Här befinner sig nu maktutredningens, utredande motsättningen mellan "frihet och ordning" - för att använda Peterssons begrepp - i syfte att få fram en god avvägning mellan de två. Maktutredarna anar nämligen att social ordning är nödvändig, liksom ett visst makt är nödvändig för att maktutredningen håller sig inom makthavarnas ramar kan mot denna bakgrund avges.

Maktutredarna låter sig inte detaljstyras av regeringsdirektiven men de studerar inte heller makten förbehållslost. Kommande rapporter ger kanske anledning till ett annat svar. Tillis vidare kan man undra om maktutredarna något avseende kommer att våga ifrågasätta ordningen. Kommer de att fråga: Var består den ordning som anses nödvändig? Varför är den nödvändig? För vem är den nödvändig? Vem tjänar respektive förlorar på den? Och finns det alternativa ordningar?

Anders Persson

teorier, kritik av desamma och beskrivning av alternativ - vilka dock inte framställs åskilda. Det är därför först i ett avslutande kapitel som såväl denna struktur som syftet med den klartgörs av författaren. Bokens struktur är således lös och svårbegriplig men dess innehåll givande och intressant.

Motsättningar och utelämnanden

Utrymmet medger inte en presentation av Peterssons mångfacetterade text, utan jag ska i stället avsluta denna artikel med att anjuta korurerna av det projekt som nu syns i förgrunden av maktutredningens första rapporter.

För det första kan man fråga sig vilka motsättningsperspektiv som framskymtar i rapporterna. Dessa fråga är viktiga eftersom upplåtningen om motsättningsmonstret ofta definierar den egna positionen. I den första rapporten är det främst motsättningen mellan synlig och "osynlig" makt som lyfts fram. Maktutredarna stannar inte vid

Peterson starkt när han skriver. "Makt i denna mening är inte ett väsen, en substans, "någonting" fysiskt som existerar, något att upplåta. Vardagspraktiskt sett kan makt vara visadsländande. Ord som maktinnehavare, maktkoncentration och maktökning kan tolkas just på detta sätt, som om makt vore ett ting, en fysisk mängd och inte ett begrepp. Makt "finns inte".

I den andra rapporten, Metafoer och makt, fördjupas kritiken av maktens förtäglighet på ett närmast ruder skapeteoretiskt sätt. Peterson redovisar här på ett mycket stimulerande sätt hur olika forskare begreppsligt förklarar makten och finner då att metaforer som används för att beskriva makt tenderar att förtägliga. Då makt enligt författaren är en relation blir det därför viktigt att rensa ut språkliga uttryck som kan innebära ett för gvettagande av makten som ting.

Petersons text är delvis en uppgrävelse med mekanistiska teorier om samhällsrelation, vilket är ett försök att skissera ett alternativ, Den här därför tre distinkta delar: beskrivning av mekanistiska

liga publikationer, befriad från politiskt engagemang. Det är väldigt mycket "i ena sidan" och "i andra sidan". Men helre en tillärande pluralism än en radiostyrd makthavarpolitik, vilket kanske hade varit alternativet.

Riktigt befriad från de underordnade befogade raseri och politiskt engagemang är trots allt inte rapporten. Yvonne Hirdmans text om makt och kön innehåller nämligen ett starkt engagemang som visar att makt kan, och kanske inte heller endast bör, hålla sig vetenskapligt. Hirdman visar att makt är på allvar.

Mekanistiskt - organiskt

Olof Petersons inledning i Maktbegreppet utgör en slags teoretisk målsättningsdeklaration, i vilken författaren uttalar maktutredningens ordförande hjälp av definitioner. Det viktigaste är att Peterson definierar makt som en relation, vilket är ett led i en kritik av tendensen att se makt som ett ting. Mot sådant, förtägligande, reagerar

Hän konkluderar, i likhet med så många andra, att makt grundas på vinnmakt och att maktutövning egentligen är en fråga om tekniker att vidmakthålla de underordnades vinnmakt.

Walter Korpi's text om maktrեսurser är ovanligt intressant, inte minst som han försöker förklara varför vissa forskare kunnat hävda att maktrեսurser är mycket jämnt fördelade. Korpi menar att sådana slutsatser baseras på studier av den synliga maktutövningen, vilken makthavare av legitimitetsskäl försöker minimera. Ett studium av den "osynliga" maktutövningen ger helt andra resultat.

Passivitet och vinnmakt

John Gaventa ställer i sin uppsats den numera ganska vanliga frågan varför förtryckta människor inte gör revolt. Hans svar är också i linje med tidigare forskning, nämligen att passivitet och vinnmakt är en funktion av just maktrelationer. (Anledningen till att de förtryckta inte gör revolt är således att de är förtryckta). Maktutövning innebär bl a produktion av vinnmakt bland de underordnade.

Antologins i mitt tycke intressantaste bidrag svarar Edmond Dahlström för. Till skillnad från övriga tycks han behandla ett väldigt viktigt problem. Han tar upp vardagslivet beträffande ett maktbegrepp och föreställer sig att maktutövning inte är en ritual som kommer till uttryck vid särskilda tillfällen, i spektakelbyggnader och under utövning av särpräglade ceremonier. Dahlström arbetar i stället med hans lilla studie resultat i en utvärdering av två disciplin som motstånd. Dahlström visar nämligen att makt inte kan behandlas vid sidan av övrigt socialt liv, utan att makten finns invävd i alla sammanhang.

Sammanfattningsvis kan sägas att maktutredningens första rapport utlovar en god fortsättning. Så mycket nytt kommer dock inte fram, utan rapporten visar snarare att svensk samhällsvetenskap upptäckt modern maktteori. Rapporten är, som ofta vetenskap-

Den första rapporten omfattar tolv själständiga bidrag och innehåller, om än inte några nyheter så en del av stort värde för den som vill orientera sig på maktforskningens fält. Några bidrag håller sig inte inom makthavarnas ramar, medan det närmaste någon kommer ett makthavarperspektiv är Stig Strömholm i sina betraktelser över den metafysiska naturtätten.

Övriga bidrag har annars karaktären av aningen forskningsöversikter eller studier av mera specifika aspekter av makt. Svante Beckmans begreppsutredning är grundläggande och värt nödvändig, eftersom kritisk maktteori är jungfrulig inom svensk samhällsvetenskap. Beckman identifierar nu olika betydelsefulla begrepp makt, kränk vilka han resonerar.